

۱۹۲۶-۱۹۲۷ ۴۶۷۵

تورک یوردی

تورک ادبیاقلری مرکزی هیئت طرفندره نشر اولنور.

جلد ۳

تشرین اول ۱۳۴۱

نومرو ۱۳

آذربایجان شاعری

— ۲ —

کچن مقاله مزده [۱] بحث ایتدیگمز واقفک هنرلی یازدینی پارچالردن (سقال) ردیفلی منظومه سی اولدجه شهرتلیدر :

ای منی [۱] ایله ین عالمده پریشان سقال
سنی یوخ ایلسون اول قادر سبحان سقال
کوره بیم کیم اولاسک خاکیله یکسان سقال
که منی ایلدک آخر ایوی [۲] ویران سقال
دکدی سندن بکا یوز علت و نقضان سقال

وار ایدی بوندن ازل بنده که تا وجه حسن
تر بنا کوش [۳] زنجدان سیمین ساده ذقن [۴]
هم دمیدی بکا هر لعل لب غنجه دهن
توف سنک یوزیکه کیم خوبلار ایچنده منی سن
بر کسیدم [۵] ایلدک نا کس نادان سقال

بسکه [۶] بک شکل سک ، باشند آیاغه مردار
دمبدم سندن اولور بوی کثافت [۷] اظهار
نجه ایتسون سکا رغبت صنم [۸] کلرخسار
آبرودن منی سن صالدک ایله [۹] ای ادبار
تا که اولدک نا کهان یوزده نمایان سقال

[۱] برنجی مقاله ۱۲ نجی نسخه ده در .

[۱] منی = بنی - [۲] ایو = او - [۳] تر بنا کوش = تازه قولاق دیی .
کنجلیک قولاق آرقاسی - [۴] ذقن = چکه - [۵] کسیدم = کس ایدم ، شخص
ایدم - [۶] بسکه = ایچون (یعنی سن باشند آیاغه قادار بدشکل و مردار اولدیغک
قیچون) - [۷] کثافت = پیسلک - [۸] صنم = سوکیلی - [۹] ایله = اوله

سن دكلسون بلی [۱۰] برشینی که چیخا سن یوزه سن
ایسته سه که هر تو کوکا [۱۱] درو جواهر دوزه سن [۱۲]
یاردن میلکی بالمره [۱۳] کر کدر اوزه سن
داخی گلزمیسک بر چنکه [۱۴] صامانجه کوزه سن
فی المثل کر اولاسک سنبل وریحان صقال

قارادر بیله دی [۱۵] واقف که کورکیم آغاری
آدمی دوندور و جک آغزی آغارمش زاغاره
بو حالیه که کورکیم کیده طویه [۱۶] ماغاره [۱۷]
نوجوانلار ایده صحبت حالا کوس و تقاره
ایده طلمده سنی دیده سی کریان صقال
اکثر آذری شاعرلر کبی واقفده برخی بیاتی (۱) بازمشدر :

من عاشق تیکه تیکه (۲)
یار باغری می تیکه تیکه
اولورسم یار آغلا سین
کفنمی دیکه دیکه

[۱۰] بلی = اوت - [۱۱] تو کوکا = توبکه - [۱۲] دوزه سن = دیزه سک -
[۱۳] بالمره = تمامیه - [۱۴] چنک = آووج - [۱۵] طوی = دوکون ،
بیافت - [۱۶] بیله دی = بوله در - [۱۷] ماغاره = اجتماع .

[۱] بیاتی ، تمامیه بزم مانیلر کبی خلق شعرلرننددر . دورددر مصراعدن عبارت ،
رنجی ، ایکنجی ، دردنجی مصراعلر مقفی ، اوچونجی سربستدر . بر مقاله مزده بیاتیلردن
بریمجه بحث ایده جکیز . بونلرک نه قاردار کوزه لاری وارددر مثلاً :

قیزیل کل اولماییدی   ساراروب صولماییدی
بر آیرلیق ، بر اولوم   هیچ بری اولماییدی

بزم داستان شکلرینه آذربایجانده قافیه دیورلر . واقفک قافیه لری اکثر شعرا
کرملنده بولونه بیلیر .

(۲) تیکه تیکه = پارچا ، پارچا : (بن پارچا ، پارچا) مجروح برعاشقم *

بدیه (بدیهه) (۳) لری ده وار . پک کوزلارینی بولامدیغیز ایچون نقل ایته دك
واقفك موفق برده مستزادینی آلیورم :

ای زلف سیه سینه سی اییض کوزی آله
نه طرفه جوانسین
آغزك کمی یوق غنچه یاناغك کمی لاله
کلزار خیالسین
کورسه یوزیکی مه یتر البته زواله
خورشید جهانسین
هیچ بنده سکا اولمایه یارب حواله
سن آفت جانسین
سوز یوخ یوزنخدان ورخه ، بوخط وخاله
خوبلغده عیانسین
دیباچه لوحه قلم کاتب قدرت
یازمش سنی اول
هیچ آدمه یوز ویرمه مش اصلا بیله (بویله) صورت
برزینت وصیقل
زلفك سوزی هر نسخه ده در ای مه طلعت
بر شرح مطول
کوکده یتورر متصل آیه ، کونه (کونش) خجالت
حسنکده کی مشعل

(۳) بدیهه ، عوامک بدیه دیدکاری منظومه لر ، بالبداهه سویله نین یارچالردر . دورت
مصراعدن عبارتدر . (طوی) دنیلن دو کونلرده براراق سازه ، سوزه قاصله ویریلیر
یووک بر او دایه مسافرلر طویلانیلر . ایکی صره قارشیلقلی اوطورورلر . ایکی طرفدن بری
بر مصراع اوقور . ایکنجی طرف ایکنجی مصراع ، بویله جه بر قطعه اوقورلر . شاعرلرک
یاتنده برده دسکرچی (دستکرچی) دنیلن یاماقلر واردر . دونبله کده چالینیر دونبله کجه
(کرای اوغلو) دیورلر . بومجلس طبق بزم عاشقلر مجلسنه بکزمه .

مژگانک اورار طغه اوغن کوکده هلاله
 خوب قاشی کانسن
 سن جنسن، ملک سن، تیشویش بوکاله [۱]
 یا روح روانسین

آذری شاعرلری مستزادلرده یقین وقتلره قادار برتجدد کوسترمه مشلردی .
 واقفده بویله در . مثلا پناهک بوتون مستزادلری بزم اسکی دیوان ادبیاتمزدده اولدینی
 کبی دار وومونوتون بر مفعول ، مفاعیل ، مفاعیل فمعلن ایله مفعول ، فمعلن شکل
 قدیمیه یازلمشدر .

واقفک مدحیه لری اولدیقه کوزل و موفق . بزم بعض سرای شاعرلرینک بر
 قاج یوز کله دن مرکب صوئوق دالقا ووقنامه لرینه پکده بکیزه میور . واقعا واقفک
 قصیده لری ده امثالی کبی (لیریک) دکل . فقط بئلکنندن بر آرز شیلر قاتمغه یلتمش
 اولدینی کورو یورز . مثلا بر تیفلیس والیسی وارمش . بونی مدح ایدیور . بزم
 قصیده لرده اولدینی کبی نسیب ایله باشلا یور .

وه بوباغک نه عجب سرودلارالاری وار
 هر طرف تازه آچیلمش کل رعناری وار
 آچیلوب تازه وتر لاله صحراری وار
 یعنی تیفلیسک عجب دلبر زیباری وار
 ای کوکل سیر ایله کیم طرفه تماشاری وار

بو پارچاشیوه مزه هیچده اوزاق دکل . واقفک بر شهرتی ده ساده وسلیس
 افاده سنده در .

واقفدن برده غمخس نقل ایدهرک بو بحثه نهایت ویریورم :

[۱] بونجه کاله واران سن برجین ویا ملکیمسک ؟ . . .

مخمس واقف

من جهان ملکندہ مطلق دوغرو حالت کورمدیم
 هر نه کوردیم اگری کوردیم اوزکه [۱] بابت [۲] کورمدیم
 بیعت اقرار و ایمان ، دیانت کورمدیم
 آشنالر اختلاطندہ صداقت کورمدیم

خواه سلطان ، خواه درویش و کدا بالاتفاق
 اوزلرین [۳] قیلمش گرفتار غم و درد فراق
 جیفه دنیا به در هراحتیاج و اشتیاق
 بونجه کیم ایتدوم تماشا سوزلره آصدیم قولاق
 کذب و بهتاندن سوائی [۴] بر حکایت کورمدیم

عالم و جاهل و مرید و مرشد و شا کرد و پیر
 نفس اماره الندہ جمله اولمش دستگیر
 حقی باطل ایله مشار ایشاری جرم کبیر
 شیخلر شیاد [۵] ، عابدلر عبوساً قحطریر [۶]
 هر کشیده حقه لایق بر عبادت کورمدیم

ایله یں ویرانه جمشید جمک ایوانی
 یوله صالمش بیلہ (بویله) کیم بزم عشرتک چنداتی
 کیم قالوبدرکه آنک غم ایچمه یوبدر قاتی [۷]
 دونه ، دونه [۸] امتحان ایتدم فلک دورانی
 اونده من برعکسیلکدن اوزکه عبادت کورمدیم

[۱] اوزکه = غیری [۲] بابت = حالت [۳] اوزلرین = کندولرینی [۴]

سوائی = غیری [۵] شیاد = حیلہ کار [۶] قحطریر = اکشی سورانی [۷] قاتی

غمک ایچمه دیکی کم قالشدیر ؟ . . . [۸] دونه ، دونه = دفعانله

من اوزم جوخ کوزه کاری [۹] کیمیا کر ایلدیم
 سکه لندیردم غیار تیره فی [۱۰] زر ایلدیم
 دانه خر مهره فی [۱۱] دره برابر ایلدیم
 قازا طاشی دوندوروب یاقوت صحرا ایلدیم
 قدر و قیمت ایستدم غیراز خسارت کورمدیم
 مختصر که [۱] بیله دنیادن کرک ایتمک حذر
 بوسیدن که دکدر اوز یرنده خیر و شر
 عالیر خاگ مذلتده ، دنیلر معتبر
 صاحب زرده کرم یوقدر ، کرم اهلنده زر
 ایشله ن ایشلرده احکام لیاقت کورمدیم .

آغابکم آقا

واقف زماننده یتشمش برخانم شاعر وار : آدی آغابکم آقا . قاراباغ حکمداری
 ابراهیم خلیل خان جوانشیرک قیزی و شاعر طوطی لقبی ابوالفتح خاگ قیزقارده شیدر .
 چوق کینج ایکن سونوب کیتشمش ایش . تورکجه شعرینی بولامادم . عجمجه
 اولدجه کوزل پارچهلر ایلاد ایتمش . برقطه سنی نقل ایدیورم :

خرم انکو بسرکوی تو حالی دارد
 که سرکوی تو خوش آب هوایی دارد
 بر سفر رفت دلم شد جرس ناقه او
 رسم اینست که هر ناقه درائی دارد

واقفدن سوکرا آذربایجانده برخیلی شاعر یتشمشدر . بونلرک بعضیسی برقچ
 بیت سویله مش ، بعضیلرینک اشعاری غائب اولوب کیدنجه یالکز آدی قالمشدر .
 بر قسمی ده ایکنجی درجه ده شخصیتلردر .

[۹] کوزه کار = چوملکچی [۱۰] تیره فی [آذری لهجه سنده مفعول به اداتی (فی) در
 تیره فی = تیره بی ، مهره فی = مهره بی دینکدر [۱۱] خر مهره = قاطر بونجوغی .
 [۱] مختصر که = خلاصه کلام

عشق على ، ليزانلى واصف ، كوسه يوسف ، قرحى ، تېرىزلى عارف ، ساغرى ،
 آقا عبدالرحيم ابن ملا محمد باقر (عليل) ، حاجى ميرزا على قلى ، مهربان قريه لى
 بابا بك ، نوا كې . ايكنجى درجه ده كى شخصيتلردن ايلروده آريجه بحث ايدم جگىز .
 بعضيلرينك ده قيمتلى شعرلرني بولامادى . برطاقم رطب ويابس شيلر سويله مشلر .
 آذرى تذكره لرى بيلمم شعر اولديغه قانع اولدقلرندتميدر نه در ؟ هر حالده منظوم
 اولدينى ايچون تذكره لرينه قيد ايتمشلر . مثلاً كلابلو برواله وار : شوشى يه اون
 (دقيق) صاتمغه كليور . حاجى آله ويردينك اوغلنده مسافر قاليور . بو آدم
 احبابدر . والهى قانديرييور . النده كى اونلرى اوجوز آليور واله قيزمش بر كفر نامه .
 يازيور . واله بلكه قيمتلى بر شاعر فقط منظوم بويولده برقاج پارچا سندن باشقه
 اثريني بولامادم .

اكثر آذربايجان شاعرلرى هنرله مراقلى در . كلابلو قيز اسمنده كى شاعرده
 بر آرقاداشنه والهه علاج توصيه ايدسيور . منظوم يازمش :

كوك داشيله دوز قوى اونكازك ياغلا قوروم قات
 اى واله مشهور
 زرينخى كوكوردى كتوتيز ايله ايصلات
 جيوه ايله مقدور الخ

كوك طاشيله يعنى كبريت نماسله طوزى ، شابى ، قاريشدير ، ايچنه بر آرقوم
 قات ، زرينق ، كوكورد ، كذاب ، جيوه علاوه ايت الخ بونلرى كوزينه قوى
 باق بردها عالمى كوره بيليرميسك دييور . هجو اولسون ، هزل اولسون بونلر
 آراسنده يازانه بر قيمت ويرمك شيلر بولاماديغمز ايچون مسكوت كچمكى مناسب
 كوردك . واقفدن صوكر الك قيمتلى شاعر ذا كر لقبيله طانينمش اولان قاسم بكدر .
 كله جك مقاله مزده ذا كردن بحث ايدم جگىز .

رأفت عرنى

ملطه سرايى ليه ... ادبيات معلى